

Keresztény felfogással megegyeztethető ugyan ez, de vajjon nem-e az egyiptomiak *kez-neter*-ére, az alvilági fényre emlékeztet, mely elvakítja tündöklésével az odaérkezők szemeit; míg másutt ugyane helyet Hadesnek nevezi, sőt a Kerberosra is czéloz. A βουδός και ουγγή-ben Villemain (329. l.) valamely régi kosmogonia nyomát látja; «boldog, a ki az istenbevilágította mélységet látta» csak oly költő mondhatja, ki gyönyörködött, mint csillagász is az ég végtelen mélységében és szent csendjében.

Az alvilágról különféle nézeteket kapcsolt össze, hová a Megváltó leszállva az ott már régóta az anyag hatalmában levő lelkeket felszabadította az anyagtól, nem pedig az eredendő büntől.

Sok elem vegyül össze, mint látjuk, hymnusaiban, mihez járul azon elegikus hang, mire a családi és nyilvános életben őt ért csapások és kellemetlenségek elég okot adtak. Hogy vértanu volt, a mint Villemain említi (330 l.), az nem biztos, de hajlandók vagyunk őt annak képzelní, engedve ama kedvező benyomásnak, mit a mai kor gyermekére tesz ezen egyiptomi φιλόσοφος έερεός.

Dr. HITTRICH ÖDÖN.

SZLÁV KÖLCSÖNSZÓK A GERMÁN ÉS ROMAN NYELVEKBEN.

Nincs európai nyelv, melybe szláv eredetű kölcsönszók fől ne vétettek volna, az oláh, albán, újgörög, magyar és finn nyelveket pedig valóban előzönlötte a szláv hatás. Az oláh, albán, újgörög és magyar nyelvekben előforduló szláveredetű szavakat már Miklosich Ferencz régen összegyűjtötte és kiadta, e téren tehát nem sok teendő maradt; azonban a germán és újlatin (román) nyelvekbe beszivárgott szláv kölcsönszók eddigelé sem hazai, sem külföldi folyóiratban vagy önálló műben még nem jelentek meg összegyűjtve.

Mielőtt az egyes nyelvekben föllelhető kölcsönszók tüzetes tárgyalásába bocsátkoznám, röviden fel fogom említeni, hogy az egyes nyugati nyelvek mikor és mily körülmények folytán fogadták magukba az alább felsorolandó szavakat. A németek és szlávok kölcsönös érintkezése a történelem előtti időkre vezethető vissza, tehát mindkét nép vett át a másiktól szavakat, itt azonban

csak az irott emlékekből kimutatható kölcsönzésekről lesz szó. A német birodalom felét és Ausztriának németek által lakott részeit, egész a X. század végéig szlávok lakták, ennél fogva az osztrák, bajor, sziléziai, poroszországi, pomerániai, stb. német tájszólásokban néhány százra rúg a szláv eredetű szavak száma, melyből mintegy 70 az irodalmi nyelvbe is átment; itt csak az utóbbiakról fogok szólani. Az angol, francia, spanyol, olasz, svéd, stb. nyelvekben található szláv kölcsönszók túlnyomólag német közvetítés által jutottak azokba, azonban az olaszban, svédben és angolban néhány olyan is fordul elő, mely a németbe nem vétetet föl, mindezeket külön fogjuk látni.

A szerzők, kiknek műveit fölhasználtam, következők: Kluge, Weigand, Sanders, Grimm, Behagel, Diez, Brachet, Krek, Miklosich, Šafařík, Dobrovsky, Skeat, Helms, Diefenbach, Schuchardt, Konecni, Karadžić stb. Rövidítések magyarázata: o. = orosz, b. = bolgár, sz. = szerb, cs. = cseh, l. = lengyel, h. = horvát, kfn. = középfelnémet, ófn. = ófelnémet. K. = Kluge, W. = Wiegand, M. = Miklosich, Sch. = Schmeller, G. = Grimm, S. = Sanders B. = Behagel.

I. Szláv kölcsönszók a német nyelvben.*)

Beisser, csík (hal); cs. piskoř, l. piskorz, o. piskarj; a német a szó kölcsönvételekor «beissen»-re gondolt, mivel ezen hal a kövek közt él és szájával azokhoz tapad. (K. W. M.)

Bilch vagy Bilchmaus, pele; l. pilch, cs. plch, sz. puh; ófn. pilich. (K. W.)

Dolch, tör; Serranusnál (1539) toleh; cs. tulich, l. tulich, (K.W.) Weigand szerint nem származik az ófn. és angolszász dolk, tole, dolg, dolh stb. (= seb) szavaktól.

Dolmetsch, tolmács, Zeninger Konrádnál (1482) dulmetsch és tulmetsch; cs. tumač, l. tłumacz, o. tolmač (M. K. W.); Miklosich szerint a németek már a XIII. században vették át a csehektől, a szláv nyelvekbe pedig a törökből (tilmadzs, tilmacs) nyomult be. A kfn. tolk, tolken (magyarázó, magyarázni) szavakat is ismerte; erről bővebbet a svéd és angol nyelveknél.

*) Ily szavak mint kozák, ukáz, czár, verszt, szkupstina figyelembe nem vétetnek, mivel ezek csak az ottani viszonyokra vonatkoznak.

Droschke, négykerekű könnyű kocsi. Berlinben és Északnémetországban bérkocsi, fiáker; o. drožki, kicsinyítő (drogiból), gyászkocsi vagy másfajta kocsi is. (B. W.)

Dudeln, Dudelsack, dúdolni, duda stb.; o. duda, cs. duda, dudy. l. dudy = duda, dudlac, dudač, dudlic = dúdol, dudál. (K. W.)

Duse, Düse, fűvószej (hutákban); l. dysza légszó, fújtató csöve, cs. duše; ezen igékből: l. dychač, cs. dýchati, o. dihatъ, fújni. (W.)

Elen, Elentier, jávorszarvas, Weigand szerint szláv eredetű, jól lehet a következő szavak csak egyszerűen szarvast jelentenek; l. jelen, cs. jelen, sz. jelen, o. olenb, litvánul elnis. (Különösnek találom, hogy a bolgár nyelvben szarvas = rogač, mely a magyar elnevezésnek betűről-betűre megfelel, ugyanis rog = szarv, ač pedig főnévképző.) A jávorszarvas neve az ófn.-ben elaho, a kfn. ben pedig elch volt. Jelenleg csak Elentier vagy Elen használatos.

Grenze, határ; a Lengyelország felé eső vidékeken legelőször a XV. században jön elő, kfn. grenitz, grenicz; o. l. granica, sz. granica, cs. hranice, ebből: gran, granb, hrana szöglet, határ. (M. W. K. stb.) A határt jelentő «mark» ma már egészen kiveszett.

Gurke, ugorka, Oleariusnál (1633) agurke; l. ogurek, cs. okurka, o. ogurecъ; középkori görög nyelven: anguron, perzsául angur. (K. W. M.) Miklosich szerint a tárgy nevével együtt Keletről Bizanczba, innen pedig szláv nyelvű országokon át jött Németországba.

Halunke, semmirekellő, gazember; hajdan (1611) Holunke; cs. holomek meztelen koldus, haszontalan ember, semmirekellő, ebből holý = kopasz, csupas, meztelen, ugyanez o. golъ, l. goły, b. gol. (B. W. K. G.)

Hamster, hörcsög; óoroszul: chomjestaгъ, o. chomjakъ, l. chomik; a hörcsögöt francziául és angolul is hamsternek nevezik.

Haubitze, tarack; XV. században Hawffnitz, Hauffnitz, később Haubitze; cs. houfnice, houbnice. (K. W.)

Jauche, genyvíz, ganéjlé; l. jucha, cs. jicha, sz. jucha, o. ucha, lé, leves. A kölcsönvett szavak értelmének rosszabbodására csaknem minden nyelvben találhatunk példákat, ilyenek: Land németül országot, földet, francziául lande pedig terméketlen pusztaságot jelent, Ross a németben a ló költői neve, a francziában annyi mint gebe, Herr németül = úr, hère francziául = szegény ördög stb. Jauche az általam fölsorolt összes forrásmunkák szerint szláv eredetű szó.

Juchten és Jucht, bagariabőr; aln. Juft, Stielernél (1691) már előfordul (W. M. stb.); o. juftъ, juchts, cs. juchta, l. jucht, juchta.

Kalesche, cséza, hintó; Steinbachnál Kalesse (1725); l. kolasa, cs. kolasa, o. koljaska, ebből: cs. koleso, o. koleso = kerék. (W. B. M.)

Kantschu, kancsuka; poroszosan kantschuk; l. kańczuk, kańczug,

cs. *kančuch*, o. *kamčukъ*, törökül *kamdzse*. (W. K. M. stb.) Török eredetű szó, azonban a szláv népek útján jutott a német nyelvbe.

Karbatsche, korbács; a XVII. században fordul elő először: l. *karbacz*, cs. *karbač*, sz. *korbač*; . törökül *kerbacs*. (M. W. K. G.) Szintén szláv közvetítés útján jutott a német nyelvbe.

Krambambuli predetileg danzigi cseresznyepálinka, mint diákszó bármiféle pálinkát jelent; l. cs. *krampampule*. (W.)

Kravate, nyakkendő; bővebbet a francia nyelvnél.

Kren, torma; a kfn.-ben irodalmi szó volt, jelenleg csak osztrák és bajor tájszó, a XII. században *chrêne*, *krên*; minden szláv nyelvben előfordul: o. *chrjen*, cs. *hřen*, sz. *hren* b. *hrjen*, l. *chrzan*. (W. M.)

Kretschem és *Kretscham*, falusi korcsma; kfn. (1340) *kreczym*; cs. *křcma*, l. *karczma*, o. *korčma*, sz. *kréma*. (K. G. W.)

Kummet, lójárom, lóiga; l. *chomät*, o. *chomutъ*, cs. *chomout* b. *homot*; már a a kfn.-ben előfordul. (K. G. S. M.)

Kürschner, szűcs; az ófn.-ben *chursinna*, *chrusina* is megvolt; sz. *krznar* szűcs, *krzno* gerezna, *szörösbőr*, o. *korzno*, cs. *krzno* stb. (K.)

Kux, a bánya százhuszonnyolczadrésze, bányarészvény, *kuksza* a XVI. és XVII. században *Kuckus*, *Kuckes* stb.; cs. *kus* = darab, falat, bányarész. (K. W. G. stb.)

Masurka, lengyelke, *mazurka*; l. *mazurek* a *mazúrok* nemzeti tánca.

Meiler. földdel és rózsával befedett farakás, melynek elégetése által faszén keletkezik, *mila*, *boksa*; cs. *mila*, *mile*, *milje*. (W. K.)

Nörz, nyércz (*Mustela lutreola*), már a 15-ik században előfordul egy *nürnbergi* okmányban; *kisoroszul* *noryca*, o. *norka*, l. *nurka*. (G.)

Pallasch, pallos, a XVII. században tűnt fel először; l. *pałasz*, o. *palašъ*, cs. sz. *paloš*. (K. W. G.)

Petsche, ostor; a XV. században Sziléziában tűnt föl először, *Henischnél* (1616) *Beitsche*, *Beutsche*; cs. b. sz. *bič*, o. *bičъ*, l. *bicz*, ostor, ebből cs. sz. *biti*, o. *bitъ*, l. *bió* ütni, verni, *csapni*. (K. W. G. B. stb.)

Petschaft, pecsétnyomó; *petschieren*, pecsételni; kfn. *betschat*, *petschat*, *pizschet*, később *Schaft* (nyél) járult hozzá; mint ige már 1257-ben *verpetschaten*, 1429-ben pedig *pitzscheren*; cs. *pečet*, sz. *pečat*, b. *pečat*, o. *pečatъ*, l. *pieczęć*. (K. W. G. M. stb.) Mint ige: *pečetiti*, *pečatiti* stb.)

Petsche, szárító szoba a sófőzdéknél; l. *piec*, cs. *pec*, sz. *peč*, b. *pešt*, o. *pečъ*. (S.)

Petze (sokkal jobb mint *Betze*) *szuka*; cs. *pes*, l. *pies*, o. *pešъ*, stb. = *kutya*. (W.)

Platz, lepény; l. *placek*, *placuszek*. Kfn. *placz*, *blacz*. (K. W.)

Plinze, vagy *Plinse* lepény; hajdan (1562) *blinze*; l. *bliny*, o. *blinъ*, stb. (K. W.)

Plötze, piros szájú ponty; XV. században *plotz*; l. *plotka*, *plóc*, *plocica*, o. *plotica*, *plotva*. (W.)

Polka, *polka* (táncz): Grimm szótára és Skeat cseh eredetűnek tartják; cs. *půl* = fél, l. *pól*. o. *полъ*.; mivel benne a féllépések túlnyomók.

Pomadiĝ, *lassan*; l. *pomalu* *lassan*, sz. *pomalo*, o. *pomalenъku*, *lassanként* stb. ebből *po ért*, után és *malo kevés*. (B. Schu.)

Popanz, *mumus*; a XVII. században *vétegett kölcsön*; cs. l. *bobak*, *ijesztő*, *kísértet*, ebből *bobo*, *buba*, *bubu* = *mumus*. (K. W.)

Prahm, *komp*, *dereglye*; kfn. *prám*; cs. *pram*, b. s. *pram*, l. *prom*, *prum*, *pram*, o. *porom*. (M. K. G.)

Preiselbeere, *vörös áfonya* vagy *kukojeza*; Felső-Pfalzban *Brausbeere* (Sch.); cs. *brusina*, *bruslina*, o. *brusnica*, stb. (K. W. G.)

Pritsch, *oda van*, *vége van*, ilyféle kifejezésekben: *mein Geld ist pritsch*. *oda a pénzem*; *pritsch machen* = *tönkre tenni*; kfn. *tprütsch*; cs. *pryč*, l. *precz*, újszl. *preč*. (Schuchardt.)

Quark (helyesebb mint *Quarg*), *túró*; kfn. *twarc*, többesben: *twerge*, később (1429) *twarekh*; l. *twarog*, cs. *tvaroh*, o. *tvarog*, b. *tvarog* stb. (G. W. M.)

Rappuse, *rablás*, *zsákmány*, ilyféle kifejezésekben *in die Rappuse geben* = *zsákmányul adni*, *prédára bocsátani*; hajdan *rabüsch* (tájszavak: *robisch*, *rabisch*), cs. *rabuše*, sz. *raboš*, b. *рбош*, mindez *rovást* jelent. Miklosich szerint a szláv szavak a következő ige-törzshöz tartoznak: b. *rija*, oroszul *рыть*, l. *ryé*, cs. *ryti* = *ásni*. Weigand a *rovásnak* *zsákmánynyá* változását következőleg magyarázza meg: *in die Rappuse geben* = *zu jedermanns Einschnitt in Kerbholz dargeben*, (K. W. M. stb.)

Säbel, *szablya*; Hans Sachs-nál (XVI. század) *Seibel* a XVII. században: *Sebel*; b. *sabija*, sz. o. *sablja*, l. *szabla* stb. a szó eredete ismeretlen (K. W. M. stb.)

Sämischleder, *irha*; a XV. században *sämisch*; l. *zamesz*, *zamsz*, o. *zamša*. (K. W. stb.)

Sarrass, *szablya*, *kard*; a *felnémet* irodalmi nyelvbe csak a XVIII. században *vétegett föl* az *alnémet* tájszólásból, hol *Sarasnak* hangzott; Weigand szláv eredetű szónak tartja és így fejti meg: *za* = *ért*, *miatt*, *raz*, *ütés*, *vágás*, *csapás*, ebből: l. *razič*, o. *razitъ*. cs. *raziti*, stb. *vágni*, *ütni*, *csapni*, stb. (W.)

Schmant, *tejföl*; hajdan (1482) *smant*; cs. *smetana*, l. *smietana*, o. *smetana*, b. *smetana* stb. (W. K. M. stb. *)

*) Az osztrák tájszólásban: *Schmetten*.

Schmasche, kikészített báránybőr; Bernd Tódor szerint ebből: l. smusik = báránybőr, ebből: smukaó = lehúz, simít. (W.)

Schöps, ürü; kfn. (1340) schopz; cs. skop, l. skop, o. skopeць. sz. škopac, b. skopec, ebből: cs. skopiti, l. skopić, o. skopitъ, b. skopja, sz. škopiti = castrare. (K. W. M. B. S.)

Slave, rabszolga; kfn. slave, XVII. században Sclave; ószlovénül slovjenin, o. slavjaninъ = szláv. középkori görögül sklavenos, rövidítve sklavos, ebből középkori latinul solavus, ebből kfn. slave, mely Boppe, minnesängernél még mindkét értelemben fordul elő, t. i. rabszolgát és szlávot jelent, a Martinában már csak a mai értelme van; a németek ugyanis az általuk leigázott szlávokat részint rabszolgául megtartották, részint pedig eladták. Az angolszászban is vealh egyaránt walesit, keltát és rabszolgát jelent. Solavusból származik még az olasz schiavina, spanyol esclavina, kfn. slaveniě = durva zarándokköpönyeg. (W. K. G. D.)

Steppe, puszta; o. степъ. (W. M. stb.)

Stieglitz, tengelicze; XIV. században stigeliz; cs. stehlec, stehlik, o. štegolъ, l. szcziel, sz. steglió, stb. (K. W.)

Uckelei, fehér keszeg (Alburnus lucidus); l. uklej, o. ukleja, cs. oukleje stb. (W.)

Uhlan, ulánus; l. ułan, hułan könnyű lovas, cs. ulan, stb. ebből: északi törökül uhlan fiú, törökül: oylan fiú, legény (M.)

Vampir, lidéroz; sz. vampir, b. vampir, vapir, vepir, l. upior, upyerzycza és wampir, o. upirъ, upyrъ, obyръ és vampirъ, a szerb, bolgár, újgörög és oláh babona szerint éjjeli kísértet, mely az emberek vérének kiszívja. átvitt értelemben délamerikai denevért és a kegyetlen uzsorásokat is vampirnak hívják. (K. M. W.)

Weichsel, meggy; kfn. wihsela, később wihsel, wissel wišel; o. wišnja, l. wišnia, cs. wišně, b. sz. višnja stb. Weigand a szót idegennek tartja, több mint valószínű, hogy szláv eredetű.

Weichselzopf, lengyelfürt; a szó első részének semmi köze a Visztula folyó német nevéhez (Weichsel), hanem a következő lengyel szóból alakult: wieszczyce, melynek eredetét Weigand következőleg magyarázza meg: wieszczyca annyit jelent mint: jadasasszony, kuruzslónő, boszorkánynyomás, mivel a lengyel néphit a boszorkányoknak tulajdonította a haj ezen betegségének képződését; az igetörzs wieszczyć; jósolni. (W.)

Wildschur, farkasbunda; a XVIII. században Wiltschur; l. wilczura, ebből: wilk farkas, o. volkъ, sz. vuk, cs. vlk, stb. (B. M. K. W. stb.)

Zeisig, czíz; kfn. zise, Gottfried Tristanjában; zisic, később (1425) cisech; l. czyż, cs. čiž, o. čižъ, stb. (M. K.)

Zobel, czoboly; ófn. zobil, zobel; o. sobolъ, cs. l. sobol. (K. W. M. stb.)

Zülle, csolnak; o. čelnъ, l. czołn, sz. čun, cs. clun, stb. = csolnak. (K).

Az itt felsorolt és fejtegetett szavak bármely német szótárban föllelhetők, tehát irodalmi szavaknak tekintendők, az egyes tájszólásokban előforduló szláv kölcsönszók fejtegetésébe be nem szándékozom bocsátkozni, mindazáltal nem lesz érdektelen néhányat mutatványul fel-
említeni, különösen olyanokat, melyek osztrák tájszók lévén, nálunk is lépten-nyomon hallhatók, ilyenek pl.: Kolatschen (kolač) kalács, Jause (južina) uzsonna, Kren (hren) torma, ez a kfn.-ben irodalmi szó volt, tehát ezt már föntebb is tárgyaltam, Zweckerln (svalky) tésztaétel egyik válfaja, Robot (robota) robot, stb. A poroszországi, sziléziai, pomerániai stb. tájszólásokban előforduló temérdek szláv kölcsönszó közül is álljon itt egy-kettő: Lusche (luža) pocsolya; Grummel (grom) távoli mennydörgés; Guntra (jontra) gömböcз stb.

A holland nyelv az alnémetnek egyik tájszólása lévén, (csupán a sajátos viszonyok és államalakulások folytán lett irodalmi nyelvvé), az ebben előforduló szláv eredetű szavakat nem tartom szükségesnek külön fejezetben felsorolni, egyébiránt a németben előforduló szláv kölcsönszók két harmada a hollandba is átment, nevezetesebbek: dolk Dolch, dœdelsack Dudelsack, eland, elanddier Elentier, grens Grenze, houwitser Haubitze, jucht Juchten, kales Kalesche, karwats Karbatsche, praam Prahm, sabel, Sâbel, sâbel Zobel, sijeje Zeisig, slaaf Sklave, tolk Dolmetsch, zeemleder Sämischleder, stb.

II. Szláv kölcsönszók a gót, svéd, dán és angol nyelvekben.

A gót nyelvbe beszivárgott kölcsönszók Diefenbach remek gót szótárában egytől-egyig föllelhetők, a kiket ez érdekel, azoknak ajánlhatom még Šafařík József, Miklosich és Krek idevágó műveit, itt csupán néhány példát akarok felhozni.

Kintus, fillér; ószlávul centa, pénz, l. cętka = Flitter, cs. ceta pénzdarab, o. cata pénzdarab. Dief. szerint szláv eredetű.

Plats, darab ruha, rongy; ószlávul platъ = pallium, pannus detritus, b. plat kelme; l. pġat darab posztó, vászon; o. platъ; platъ ruha stb. (Dief. Šaf. Mikl.)

Plinajan, táncolni; ószlávul plensati, l. plęsac, o. pljasatъ, sz. plesati stb. (Dief. Šaf. Mikl.)

Smakka, fűge; ószlávul smoky. s. smokva, b. smokina, o. smokva. (Dief. Šaf.) Diefenbach ebből akarja származtatni: smok = fűszer, lé.

A svéd és dán nyelvek annyira hasonlóak, hogy elegendőnek tartom csupán a svéd nyelvbe fölvetett szláv szókat felsorolni, egyébiránt mindkét nyelvben ugyanazon kölcsönszókat találjuk. A német nyelv

közvetítésével a következő szláv eredetű szók jutottak a svéd nyelvbe: dolk Dolch, gräns Grenze, gurka Gurke, haubits Haubitze, jukt Juchten, kalesch Kalesche, karbas Karbatsche, palasch Pallasch, kravatt Kravate, pram Prahm, pitscher, pitschaft Petschaft, sabel Säbel, sämskläder Sämischleder, siska Zeisig, slaf Sklave, sobel Zobel, teglitsa Stieglitz, stepp Steppe, vampyr Wampir stb.

A német nyelvben elő nem forduló szláv kölcsönszók közül nevezetesebbek.

Särk (dánul és svédül) ing; ószlávul: sraky, sraka = ruha, o. soroka parasztasszonyok ruhája, soročka ing. (Šaf. Mikl.)

Silke (d. és sv.) selyem; o. šělķ, kisoroszul šoķ; Kluge a Seide szónál megjegyzi, hogy a skandinávok és angolok más úton (t. i. Oroszországon keresztül) jutottak selyemhez és annak nevéhez.

Tolk, tolmács (sv. d.); ószlávul tľķķ, o. tolķ, toľkovatľ magyarázni, b. tľķkuvam, stb. kfn. toľk, holl. toľk, vertolken stb. (W. Šaf. Skeat stb.)

Torg (sv.), torv (dán) piac, vásár, vásártér; ószlávul tręę, l. targ, o. torgę, cs. trh, stb. (Šaf. Dobr. stb.)

Az angol nyelvbe a német és francia nyelvek közvetítésével következő szláv eredetű szavak vétettek föl: drosky Droschke, calash Kalesche, cravat Kravate, eland Elen, csakhogy az angolban gazellát jelent, gherkin Gurke, polka Polka, prame Prahm, sable Zobel, sabre Säbel, shammy Sämischleder (mások szerint chamois-ból származik), slave Sklave, stepp Steppe, siskin Zeisig (dán közvetítés által jutott az angolba), vampire Wampir, howitzer Haubitze. A meg nem magyarázott szavak után álló német szavak arra utalnak, hogy azok levezetése ott keresendő, mivel a gyakori ismétlés kikerülése végett szükségtelen ugyanazon szavakat többször is fejtegetni; ugyanez tartandó szem előtt a holland, svéd, francia, olasz, spanyol stb. nyelvekben előforduló szláv kölcsönszóknál is; a német nyelvben nem fordulnak elő a következő szláv eredetű angol szók:

Carlock, vizahólyag; o. karľuk, l, cs. karuk. (Mikl.)

Morse, rozmár; o. morž, sz. mrž, b. morž, cs. morž, l. morski kón; ezen szóból more = tenger, cs. moře, l. morze stb. (Skeat, M.)

Silk, selyem; g; angolok a skandinávoktól vették át ezen szót, ennélfogva bővebbet a svéd szóknál.

Talk, beszélni, fecsegni; Skeat ugyan litván eredetűnek tartja, de ép oly jogosan szláv eredetűnek is mondhatjuk, bővebbet a svéd szóknál.

Serçe, páncél; angol-szász szó; Miklosich az óskandináv serkr-ből származtatja. Serkr ma annyi mint särk (d. sv.) lásd a svéd szóknál.

III. Szláv kölcsönszók az olasz, franczia és spanyol nyelvekben.

Az olasz nyelvbe részint franczia és német közvetítés útján, részint a szlovén, horvát és szerb nyelvekből közvetlenül jutottak be a szláv kölcsönszók. Az előbbieket a következők; *calesse* vagy *calesso* *Kalesche*, *cravatta* vagy *croatta* *Kravate*, *palascio* *Pallasch*, *schiaivo* és *schiaivina* *Sklave*, *sciabola* vagy *sciabla* *Säbel*, *zibellino* *Zobel*.

A közvetlenül és egyenesen felvett szláv szók közül csak a bármely szótárban föllelhetők tárgyalásába fogok bocsátkozni, mivel csupán ezek tekintendők irodalmi szavaknak.

Brenna, *gebe*; *Diez* ezen szó eredetére nézve semmi bizonyosat sem, mond csupán *est* jegyzi meg: «Vgl. serb, barna Gaul, brnja Pferd, mit einer Blässe», — a mi az első szót illeti, ennek semmi köze az olasz *brennához*, mivel *barna* csak a bácskai szerbeknél jelent lovat és kezelhető, hogy a magyar *barnából* (*barna ló*) keletkezett. A második szó *brnja* már figyelembe veendő; *Vuk Karadžić* szerb-német-latin szótárában *brnja* többől képzett *brnjast* *konj* = *Pferd mit einer Blässe*, magyarul az ilyen lónak neve: *hóka*. *Brnja* és származéka *brnjast* az *Adriai tenger keleti partján* (*Dalmáciában, Czrnagorában stb.*) igen elterjedt szó, tehát az olasz nyelvbe csakugyan a szerb-horvát nyelvből juthatott be.

Ciabatta, *kopott czipó*, *ciabattiere* *foltozó varga*; ezen szó eredetét *Diez* nem bírta megmagyarázni; *Schuchardt* a szláv nyelvekből származónak tartja; *o. čobotъ, čebotъ, csizma, l. czobot stb.* *Schuchardt* annyival is inkább szláv eredetűnek tartja, mivel a nyugati nyelvekbe számos oly szó nyomult be, mely bőrből készült tárgyakra vonatkozik így pl.: *Peitsche, Kummet, stb.*

Copano, *kis bárka*; sz. *kopanja* = *vályú, teknő*; újszlovén *kopanja stb.* ebből sz. *kopati, l. kopać, o. kopatъ. cs. kopati, ásni, vájni.* (*Schuchardt.*)

Lapazza, az *árbóc* megerősítése használt lapátalakú fa: szlovénül, horvátul *lopatica* = *lapátocska*, ebből h. sz. szlov. b. o. *lopata, l. łopata.* (*Schuchardt.*)

Ragana, *sárkány-ripacshal* (*Meerdrache*); sz. h. l. *rak, o. rakъ* = *rák*.

Schuchardt ezenkívül még *scarpa* és *galoscia* szókat is szláv eredetűeknek tartja, azonban a be bizonyításhoz szükséges műveket (*Trstenjak, Daničić stb.*) meg nem szerezhettem, ennél fogva ezeknek megfajtásáért kénytelen vagyok elhalasztani.

A *velencei, friulii, veronai* és a többi északkeleti olasz tájszólásokba beszívárgott szláv eredetű szók közül közlök néhányat: *barena* (*bara, barina* szlov. horv.) *fűvel benőtt lagúnadomb*; *britola* (*britva*

szlov. horv.) bicska; oolacci (kolač) kalács, perecz, már a XVI. században előfordul; grebano (greben) szikla, igen elterjedt szó, stb.

A francia nyelvbe túlnyomólag német közvetítés útján vétettek föl szláv eredetű kölcsönszók így pl.: calèche, cravaque, esclave, élan, obus, polka, palache, steppe, sable, sabre, ezek a német nyelvénél következő szavak alatt magyaráztatnak meg: Kalesche Karbatsche, Elen, Haubitze, Polka, Pallasch, Steppe, Zobel | Säbel, vampire Wampir. Morse (rozsmár) szót, továbbá sabot, savate savetier szavakat illetőleg az elsőre nézve lásd az angol nyelvet, az utóbbiakra nézve pedig az olasz nyelvet.

Cravate, nyakkendő; ezen szó a horvátoktól veszi eredetét, ezen nép neve ugyanis régebben *kravat*, *krabat*, *growat*, *grobat* stb. volt. A nép nevét a nyakkendőre legelőször Franciaországban alkalmazták a XVII. század elején, midőn az egykoru írók és feljegyzések szerint először tanulták el a német császár szolgálatában álló horvátoktól a nyakkendőviselést és a nyakkendőt az akkor *kravatok*nak nevezett horvátokról nevezték el. Nem lesz érdektelen az egykorú Ménagenak a *cravate* szó eredetére vonatkozó magyarázatát röviden előadni: «On appelle ainsi ce linge blanc qu'on entortille à l'entour du cou, à cause que nous avons emprunté cette sorte ornement des Croates qu'on appelle ordinairement *Cravates*. Ce fut en 1636 que nous primes cette sorte de collet des *Cravates* par le commerce que nous eûmes en ce temps-là en Allemagne au sujet de la guerre que nous avions avec l'empereur.»

A spanyol nyelv francia közvetítés útján következő szláv eredetű szókat fogadta be: calesa, corbata, corbacho, esclavo (portug. escravo), obuz, zebellina, zapata, sable, lásd a német nyelvénél Kalesche, Kravate, Karbatsche, Sklave, Haubitze, Zobel és Säbel szavakat; *zapatára* nézve pedig az olasz *ciabittát*.

SZAMOTA ISTVÁN.

A KRITIKA EVOLUTIÓJA FRANCZIAORSZÁGBAN.*)

Ez a múlt nyáron megjelent kötet csak első része ama sorozatnak, melyben az École Normale Supérieure jeles maître de conférences-e, a Revue des deux Mondes híres bírálója, a lefolyt tanévben

*) F. Brunetière: L'évolution des genres dans l'histoire de la littérature. Leçons professées à l'École Normale Supérieure. Tome premier: Introduction. L'évolution de la critique depuis la renaissance jusqu'à nos jours. Paris. Hachette 1890.